

**HUKUK MUHAKEMLERİ KANUNU UYARINCA
TEMİNAT GÖSTERİLMESİNE GEREK
OLMAYAN HÂLLERDEN BİRİ: DAVACININ,
YURT İÇİNDE İSTENEN TEMİNATI
KARŞILAMAYA YETERLİ TAŞINMAZ MALININ
VEYA AYNÎ TEMİNATLA GÜVENCE ALTINA
ALINMIŞ BİR ALACAĞININ BULUNMASI**

ONE OF THE EXCEPTIONS TO THE OBLIGATION TO PROVIDE
SECURITY UNDER THE TURKISH CODE OF CIVIL PROCEDURE:
THE CLAIMANT'S POSSESSION OF IMMOVABLE PROPERTY OR A
CLAIM SECURED BY A REAL GUARANTEE WITHIN THE COUNTRY
SUFFICIENT TO COVER THE REQUIRED SECURITY

Gökhan AYKUT*

Özet: Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun (HMK) 84. maddesi, bazı durumlarda davacının teminat göstermesinin zorunlu olduğunu düzenlemektedir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 85. maddesi ise teminat gösterme zorunluluğu bulunmayan istisnâî hâlleri hüküm altına almaktadır. Bu çalışmada, söz konusu istisnalardan biri olan "davacının, yurt içinde teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması" Alman Hukuku da göz önüne alınarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Teminat, Teminat Gösterme Zorunluluğu, Teminat Gösterme Zorunluluğunun İstisnaları, Davacının Yurt İçinde Teminatı Karşılamaya Yeterli Taşınmaz Malının Bulunması, Davacının Aynî Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması

Abstract: Article 84 of the Turkish Code of Civil Procedure (HMK) stipulates that, in certain circumstances, the claimant is required to provide security. Conversely, Article 85 of the same Code sets forth exceptions to this requirement, under which the obligation to furnish security is waived. This study provides a comprehensive analysis of one such exception, namely the situation where the

* Arş. Gör. Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukuku Ana-bilim Dalı, g.aykut@iku.edu.tr, ORCID: 0000-0001-7136-7377, Makalenin Gönderim Tarihi: 02.08.2025, Kabul Tarihi: 03.11.2025.

200 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılılamaya Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması

claimant possesses immovable property within the country sufficient to cover the required security or holds a claim that is secured by a collateral in kind, by taking into account German Law.

Keywords: Collateral, Obligation to Provide Collateral, Exceptions to the Obligation to Provide Collateral, The Plaintiff's Possession of Immovable Property Sufficient to Cover the Collateral, The Plaintiff's Possession of a Receivable Secured by Collateral in Kind

GİRİŞ

Modern hukuk sistemlerinde, davaların adil ve etkili biçimde yürütülebilmesi kadar, tarafların yargılama sürecinde karşılaşılabilecekleri muhtemel zararların önlenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, teminat gösterme zorunluluğu, özellikle davalının muhtemel yargılama giderlerinin korunmasını amaçlayan önemli bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 84. maddesi, belirli şartların gerçekleşmesi hâlinde davacının davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanmasına ilişkin teminat göstermesini öngörmekte; 85. maddesi ise bu zorunluluğa istisna teşkil eden hâlleri düzenlemektedir.

Çalışmanın temel amacı, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 85. maddesinin 1. fıkrasının b bendi kapsamında yer alan ve uygulamada da zaman zaman karşılaşılan bir istisnanın, bir başka ifadeyle davacının yurt içinde teminatı karşılılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması hâllerinin, hem teorik hem de uygulama bakımından kapsamlı bir şekilde incelenmesidir. Her ne kadar kanun koyucu bu hâllerde davacının teminat göstermesinin gerekmediğini açıkça ifade etmiş olsa da, söz konusu muafiyetin, mutlak bir sonuç doğurmadığı, özellikle taşınmazın niteliği, üzerinde mevcut olan mükellefiyet teşkil eden haklar ve alacağın gerçek değeri gibi unsurlar dikkate alındığında tartışmaya açık pek çok yön taşıdığı ifade edilmelidir.

Çalışmada yalnızca hukukumuz bakımından değil, özellikle *Alman* Hukukundaki ve yeri geldikçe *İsviçre* Hukukundaki düzenlemeler de dikkate alınarak karşılaştırmalı bir çalışma yapılması hedeflenmiştir. Böylece, teminat gösterme zorunluluğu ile buna ilişkin istisnaların genel teorik çerçevesi ortaya konulurken, farklı ülkelerdeki yaklaşımlar üzerinden bu istisnaî hâllerin uygulamada ne derece işlevsel olduğu değerlendirilecektir.

I. TEMİNAT GÖSTERİLMESİ ZORUNLULUĞU HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Kanun koyucu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 84. maddesinin 1. fıkrasında, bazı hâllerde, davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılayacak uygun bir teminat göstermesini düzenlemiştir. Bu hâller, iki ayrı kategori olarak ifade edilebilir: Bunlar, Türkiye'de mutad meskeni olmayan Türk vatandaşının dava açması (HMK m. 84/1, b.a) ile davacının ödeme güçlüğü içinde bulunduğu belgelенmesidir (HMK m. 84/1, b.b). Davacının daha önceden iflâsına karar verilmiş, davacı hakkında konkordato veya uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma işlemlerinin başlatılmış bulunması, borç ödemededen aciz belgesinin varlığı gibi sebepler davacının ödeme güçlüğü içinde bulunduğunu gösterir.

*Alman Hukuku'nda da Türk Hukuku ile benzer yönde, sürekli yerleşim yerleri Avrupa Birliği Üyesi bir devlet veya Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'na taraf bir devlette bulunmayan davacı, davalının talebi üzerine yargılama giderleri için teminat göstermek zorundadırlar (ZPO m. 110/1). Alman Hukuku'nda, Türk Hukuku'ndan farklı olarak, Alman Usûl Kanunu (ZPO) madde 110/1 ile davacının malvarlığının yetersizliği nedeniyle davalının gelecekte yargılama giderlerinin geri ödenmesine ilişkin bir talebi gerçekleştirememesine karşı koruma sağlanmamaktadır.¹ Belirtmek gerekir ki, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlükte olduğu dönemde de söz konusu Kanun'un 97. maddesinin 1. fıkrası uyarınca hukukumuzda da *Alman Hukuku* ile benzer yönde sadece Türk Medenî Kanunu anlamında yerleşim yeri Türkiye'de bulunmayan davacılar bakımından teminat gösterme zorunluluğu söz konusuydu.*

İsviçre Hukuku'nda da talep üzerine davalının yargılama sebebiyle meydana gelen zararlarının tazmini için bazı hâllerde teminat gösterilmek zorundadır. Buna göre, davacının, İsviçre'de yerleşim yeri veya merkezi yoksa, özellikle iflâsı açılmışsa veya kendisi bakımından konkordato prosedürü devam ediyorsa ya da kendisi hakkında aciz belgesinin varlığı gibi ödeme güçlüğü söz konusuysa, davacı teminat

¹ Kai Jaspersen, BeckOK ZPO, Vorwerk, Volkert/Wolf, Christian (Hrsg.), 56. Edition, München 2025, ZPO § 110 Rn. 1.

göstermek zorundadır. Yine davacı önceki prosedürlerden kaynaklanan yargılama giderleri bakımından borçluysa veya yargılama sebebiyle doğan zararların tazmini açısından davacı bakımından önemli bir risk oluşturan başka nedenlerin bulunması hâlinde teminat gösterilmek zorundadır (Sch. ZPO m. 99/1).

Teminat gösterilmesinin zorunlu olduğu hâller dikkate alındığında kanun koyucunun bu zorunluluğu öngörmesinin sebebi de rahatlıkla anlaşılabilir. Doktrinde, teminat gösterilmesi gereken hâllerin, kanun koyucunun, yargılama giderlerinin karşılanmasında zorluk çekileceğini varsaydığı hâller olduğu belirtilmektedir.² Kanun koyucu, dava açarken kural olarak kendisi aleyhine hükmolunacak muhtemel yargılama giderlerini dahi karşılamakta zorluk çekebilecek davacının en azından bu giderlerin karşılanmasına hizmet edebilecek malvarlığı değerine sahip olmasını aramıştır. Zira aksi durumda, dava sonucunda lehine karar verilen davalı, dava sebebiyle yargılama gideri yapmak suretiyle doğan zararını tazmin edemeyecektir.³

Alman Hukuk doktrininde de davacının Avrupa Birliği Üyesi bir devlet veya Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması'na taraf bir devlette bulunmaması durumunda, davalının, davanın reddedilmesi hâlinde davacıya karşı yargılama giderlerinin ödenmesi talebini fiilî nedenlerle ileri sürememesi ve bunu ancak büyük zorluklarla başarabilmesi riski sebebiyle teminatın öngörüldüğü belirtilmektedir.⁴

Yine doktrinde, ödeme güçlüğü içinde bulunan davacının, yargılama sonucunda aleyhine karar verilmesi ihtimali söz konusu olduğunda, yargılama giderlerinin davalı tarafından tahsil edilememesi

² Hakan Pekcanitez/Cemil, Simil, Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku, C. 2, 2. Baskı, İstanbul 2025, 10.187. Ayrıca bkz. Ejder Yılmaz, "Davada İnanca", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı*, C. I, Ankara 1977, s.405; Abdurrahim Karslı, *Medenî Muhakeme Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul 2020, s. 399-400; Ali Cem Budak/Varol Karaaslan, *Medenî Usul Hukuku*, 8. Baskı, İstanbul 2024, s. 186.

³ Bu hususta bkz. Bilge Umar, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Baskı, Ankara 2014, s. 283. Ayrıca bkz. Safa Kekeç, *HMK Madde 84 Kapsamında Teminat Gösterilecek Haller*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2023, s. 8 vd.

⁴ Nino Goldbeck, Christoph Alexander Kern/Dirk Diehm (Hrsg.), *ZPO Zivilprozessordnung*, 2. Auflage, 2020, ZPO § 110 Rn. 1; Andreas Schulz, Thomas Rauscher/Wolfgang Krüger, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, Münchener Kommentar zur ZPO, Band 1, 7. Auflage 2025, ZPO § 110 Rn. 2; BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 1.

riski sebebiyle teminat gösterme zorunluluğunun kabul edildiği ileri sürülmektedir.⁵

Bundan başka doktrinde teminat gösterilmesinin amacı, mesnetsiz olarak açılan dava sebebiyle davalının yapacağı muhtemel giderleri güvence altına almak olarak ifade edilmektedir.⁶ *Alman Hukuku*’nda da, doktrinde, benzer yönde ZPO m. 110/1 ile haksız yere kendisi aleyhine dava açılan davalının malvarlığının korunmasının amaçlandığı ileri sürülmektedir.⁷ Ayrıca, ZPO m. 110/1 ile yargılama giderlerine dair taleplerini takip etmek isteyen davalının, yabancı icra hukukunun tipik zorluklarından korunmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.⁸ Bu, kuşkusuz, sürekli yerleşim yerleri Avrupa Birliği Üyesi bir devlet veya Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması’na taraf bir devlette bulunmayan davacı bakımından söz konusudur.

Türk Hukuku’nun aksine *Alman* ve *İsviçre Hukuku*’nda, teminat gösterilmesi zorunluluğundan söz edilebilmesi için davalının bu hususta talebi aranmaktadır. Teminat gösterilmesi talebinden vazgeçilmesi durumunda, teminat gösterilmesi zorunluluğundan söz edilemez.⁹ Kanaatimizce Türk Hukuku’nda da bu esasın kabul edilmesi daha isabetli olurdu. İfade etmek gerekir ki, teminat gösterme zorunluluğunun, kamu alacağı niteliğindeki harçların karşılanması ile bir ilgisi yoktur.¹⁰ Kanun koyucu açıkça “davalının muhtemel yargılama gider-

⁵ Ramazan Arslan/ Ejder Yılmaz/ Sema Taşpınar Ayvaz/ Emel Hanağası, *Medenî Usûl Hukuku*, 10. Baskı, Ankara 2024, s. 607.

⁶ Murat Atalı/İbrahim Ermenek/Ersin Erdoğan, *Medenî Usûl Hukuku*, 7. Bası, Ankara 2024, s. 391.

⁷ Goldbeck, ZPO § 110 Rn. 1.

⁸ Ulrich Foerste, *Zivilprozessordnung*, Hans-Joachim Musielak/Wolfgang Voit, 22. Auflage, 2025, § 110 Rn. 1. Benzer yönde bkz. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/ Hanağası, s. 605; Merve Acun-Mekengeç, “Türk Hukuku’nda Teminat Gösterme Yükümlülüğü”, *MHB*, C. 37, S. 2, s. 3 ve 5; Heinz Wöstmann, Ingo Saenger (Hrsg.), *Zivilprozessordnung*, 10. Auflage, 2023, ZPO § 110 Rn. 1; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 2.

⁹ Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 8.

¹⁰ Atalı/Ermenek/Erdoğan, s. 391; Goldbeck, ZPO § 110 Rn. 1; BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 1; Wöstmann, ZPO § 110 Rn. 1; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 2; Kathrin Bünnigmann, Monika Anders/ Burkhard Gehle (Hrsg.), *Zivilprozessordnung* ZPO, 82. Auflage, 2024, ZPO § 110 Rn. 20. Ayrıca bkz. Turgut Turhan, “Davacının veya Davaya Katılanın Teminat Gösterme Yükümü”, *Prof. Dr. Osman F. Berki’ye Armağan*, 1977, s. 885 vd.

lerinin” karşılanabilmesi için böyle bir kural ihdas etmiştir. Bu açıdan, davacının kanunun teminat göstermek zorunda olduğunu kabul ettiği kişiler olması durumunda dahi, yargılama gideri lehine hükmolunacak davalının bu hususta korunma talebi olmalıdır ki, önceden davalı lehine hükmolunacak yargılama giderlerinin karşılanamamasına dair tehlikenin önü alınabilsin. Gerçekten de çoğu zaman mahkemece, davacının, kanunun teminat göstermek zorunda kabul ettiği kişilerden olup olmadığı bilinemez. Bu ancak davalının bu hususu mahkemeye bildirmesi ile söz konusu olabilir. Bu açıdan, mahkemece re’sen korumayı gerektirecek bir durum söz konusu olmadığı, bu konuda bir ihtiyaç da olmadığı için -fiilî gerçekliğe de uygun olarak- davalının talebi üzerine teminat gösterilmesine karar verilmelidir. Aksi hâlde, davalının etkin hukukî koruma talebinden ziyade, davacının hak arama özgürlüğünün sınırlandırılmasından söz edilebilir ki, bu da kanatımızca temel haklara aykırı olduğu için kabul edilemez. Zira gerek adil yargılanma hakkının gerekse usûl ekonomisinin bir gereği olarak, dava açmak, kural olarak bir teminat gösterilmesi şartına bağlanamaz. Bir diğer deyişle hakkına erişmek amacıyla mahkeme yargısına başvuran bir kimseden, bunun için öncelikli olarak, davalı bakımından dava sonucuna göre davalı lehine hükmolunabilecek muhtemel yargılama giderlerinin -bu konuda davalının talebi olmamasına rağmen- teminat altına alınabilmesi için bir karşılık göstermesini istemek hak arama özgürlüğüne ciddi bir müdahaledir.

Davacının, adli yardımdan yararlanması, yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması ve davanın, sırf küçüğün menfaatlerini korumaya yönelik olarak açılmış olması durumunda teminat istenemez (HMK m. 85/1, b.a, b ve c).¹¹ *Alman* Hukuku’nda, uluslararası anlaşmalar uyarınca herhangi bir teminat istenemiyorsa, davalı lehine hükmolunan yargılama giderlerine ilişkin kararın uluslararası anlaşmalara dayanarak icra edilmesi mümkünse, davacının

¹¹ *Atalı/Ermenek/Erdoğan*, düzenlemenin lafzı itibarıyla teminat gösterilmesi zorunluluğundan muafiyet hâllerinin sayılı olarak değerlendirilebileceği izlenimi uyanca da, davalının muhtemel yargılama giderlerinin güvence altına alınması ihtiyacının söz konusu olmadığı hâllerde de teminat gösterilmesinden muafiyetin söz konusu olması gerektiğini belirtmektedir. Bu konuda bkz. *Atalı/Ermenek/Erdoğan*, s. 393.

ülkede yargılama giderlerini karşılayacak yeterli taşınmaz veya aynı teminatlı alacak hakkı bulunması hâlinde, karşı dava söz konusu ise veya Aile Hukukuna İlişkin Davalar ile Çekişmesiz Yargı İşlerine İlişkin Kanun'un (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (FamFG)) 433 ve devamı maddelerine göre açılan davalarda teminat göstermekten muafiyet söz konusudur (ZPO m. 110/2). İsviçre Hukuku'nda, İsviçre Usûl Kanunu (Sch. ZPO) m. 243/1 kapsamındaki malvarlığı anlaşmazlıkları hariç olmak üzere basitleştirilmiş prosedürde, bir diğer deyişle basitleştirilmiş usûle göre yapılan ve 30.000 İsviçre Frangını geçmeyen yargılamalarda, boşanma prosedüründe, Sch. ZPO m. 257'de düzenlenen belli durumlarda hukukî koruma dışında basit yargılama usûlüne tâbi prosedürde ve Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (Datenschutzgesetz (DSG)) kapsamındaki bir uyumsuzluğa ilişkin prosedürde teminat gösterilmesinden muafiyet söz konusudur (Sch. ZPO m. 99/3).

Teminat gösterilmesine, mahkemece re'sen karar verilir (HMK m. 86/1, c. 1). Hâkim, teminat gösterilmesi kararı vermeden önce tarafları dinleyebilir (HMK m. 86/1, c. 2).

Teminat davacı tarafından gösterilir. Teminatın tutarını ve şeklini hâkim serbestçe tayin eder (HMK m. 87/1, c. 1). *Alman Hukuku'nda* da teminat gösterilmesi zorunluluğunun öngörüldüğü hâllerde, mahkeme, verilecek teminatın türünü ve tutarını takdirine göre belirleyebilir. Mahkemece bu konuda herhangi bir takdirde bulunulmamış ve taraflar aksini kararlaştırmamışlarsa teminat, ülkede faaliyette bulunmaya yetkili bir kredi kuruluşunun yazılı, geri alınamaz, kayıtsız şartsız ve sınırsız kefaleti veya Alman Medeni Kanunu (BGB) m. 234/1 ve 3 uyarınca teminat sağlamaya elverişli para veya kıymetli evrakın tevdi edilmesi suretiyle sağlanır (ZPO m. 108/1). İsviçre Hukuku'nda, teminat, nakit olarak veya İsviçre'de kurulu bir bankanın ya da İsviçre'de faaliyet gösterme yetkisine sahip bir sigorta şirketinin garantisi ile sağlanabilir (Sch. ZPO m. 100/1). *Alman Hukuku'nda*, teminatın tutarının mahkemece belirleneceği ZPO m. 112/1'de de hüküm altına alınmıştır. Teminatın tutarı, yargılama giderleri ile sınırlı olmak zorundadır.¹² Her ne kadar bu husus eşyanın tabiatı gereği bu şekilde kabul edilmesi

¹² Hakan Pekcanıtez/Oğuz Atalay/Muhammet Özkes, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 12. Bası, İstanbul 2024, s. 258; Pekcanıtez/Simil, 10.196; Kekeç, s. 41-42.

gerektiği için Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile doğrudan hüküm altına alınmamış olsa da, *Alman Hukuku*’nda ZPO m. 112/2, c. 1’de bu yönde açıkça bir düzenleme mevcuttur. Davalının dava nedeniyle uğrayabileceği muhtemel zararlar için teminat gösterilmesi istenemez.¹³ Tarafların teminatın şeklini sözleşmeyle kararlaştırmaları hâlinde, teminat ona göre belirlenir (HMK m. 87/1, c. 2). 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun yürürlüğü döneminde doğrudan kanun koyucu tarafından HUMK m. 96, c. 1’de ifade olunan nakit paranın, hisse senedinin, tahvilin, taşınır ya da taşınmaz rehninin, muteber banka kefaletinin ve noterden tasdikli kefalet sözleşmesinin doktrinde hâlihazırda teminat olarak gösterilebileceği ifade edilmektedir.¹⁴

Teminatı gerektiren durum ve koşullarda değişiklik olması hâlinde hâkim, teminatın azaltılmasına, artırılmasına, değiştirilmesine ya da kaldırılmasına karar verebilir (HMK m. 87/2). İsviçre Hukuku’nda da aynı yönde düzenleme bulunmaktadır (Sch. ZPO m. 100/2).

II. DAVACININ YURT İÇİNDE İSTENEN TEMİNATI KARŞILAMAYA YETERLİ TAŞINMAZ MALININ VEYA AYNÎ TEMİNATLA GÜVENCE ALTINA ALINMIŞ BİR ALACAĞININ BULUNMASI

A. Genel Olarak

Kanun koyucu, davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılılamaya yeterli taşınmaz malının bulunması ile aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması¹⁵ durumlarında, davacının temini-

¹³ Ejder Yılmaz, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi (Şerh), 2. Cilt, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2021, s. 2169; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 258; Pekcanitez/Simil, 10.196; Karlı, s. 400.

¹⁴ Pekcanitez/Simil, 10.197; Pekcanitez/Atalay/Özekes, s. 259; Süha Tanrıver, Medenî Usûl Hukuku, Cilt I, 5. Bası, Ankara 2024, s. 647; Acun-Mekengeç, s. 4; Kekeç, s. 49.

¹⁵ *Aslan*, HMK m. 85/1, b.b’de düzenlenen teminat gösterilmesinden muafiyet hâllerinin, özellikle HMK m. 84/1, b.a gereğince Türkiye’de mutad meskeni bulunmayan Türk vatandaşları gözetilerek düzenlendiğini ifade etmektedir. Yaza göre, davacının daha önceden iflâsına karar verilmiş, davacı hakkında konkordato veya uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma işlemlerinin başlatılmış bulunması hâlinde ve davacının borç ödemediği belgesinin varlığı gibi sebeplerle ödeme güçlüğü içinde bulunduğu belgelenmesi hâlinde yurt içinde istenen

nat göstermek zorunda olmadığını kabul etmiştir. Bu hâllerin teminat gösterilmesi zorunluluğuna istisna olarak kabul edilmesinin sebebi, kanun koyucunun, bu durumlarda davacının davalının muhtemel yargılama giderlerini ödeme imkânından yoksun olmayacağını düşünmesidir.¹⁶ Oysa davacının yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunduğu her durumda tümünden böyle bir sonuca varılması uygun olmamıştır. Örneğin, davacının yurt içinde taşınmaz bulunmakla beraber, taşınmaz üzerinde taşınmazın değerini de aşan bir bedelle ipotek tesis edilmiş olması ve bu ipotegün paraya çevrilmesi durumunda davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanamayacak olması ihtimal dahilindedir. Yine teminat gösterilmesi zorunluluğundan yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının bulunması ile aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağı bulunması sebebiyle muaf olan davacı, taşınmazını her zaman devredebilir, alacağını her zaman temlik edebilir. Bu durumda, muafiyetin ortadan kalktığı ifade edilebilecekse de, önemli olan, devir ve temliklerden haberdar olup olunamayacağı; bunların takibinin yapıp yapılamayacağı; mahkemece bu hususta bir tedbir¹⁷ alınıp alınmayacağıdır. Bu açılardan, teminat gösterme zorunluluğunun ortadan kalktığı istisnâî bu hâllerden ne anlaşılması gerektiği kapsamlı şekilde değerlendirilmeye muhtaçtır.

teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması onu teminat gösterme yükümlülüğünden kurtarmaz. Bu konuda bkz. Aziz Serkan Aslan, "HMK Hükümlerine Göre Teminat Kurumu ve Dava Şartı Niteliği", *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı 14 (Basım Yılı: 2015), Prof. Dr. Hakan PEKCANİTEZ'e Armağan, s. 961. Yazarın bu görüşüne katılamamaktayız. Kanaatimizce, teminat gösterilmesi zorunluluğunun istisnaları, teminat gösterilmesi zorunluluğuna tâbi olan bütün hâller için geçerlidir.

¹⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s.608; Yılmaz, Şerh, s. 2166; Tanrıver, s.645; Wöstmann, ZPO § 110 Rn. 4; Kekeç, s.140.

¹⁷ Bunun mümkün olduğu yönünde bkz. Mustafa Okur, *Adli Teminat*, Ankara 2011, s. 163; Aslan, s. 962; Yusuf Türkmen, *Medeni Yargılama Hukukunda Davada Menfaat*, Ankara 2020, s. 72.

208 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılılamaya Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağıın Bulunması

B. Davacının Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılılamaya Yeterli Taşınmaz Malının Bulunması Hâli

Davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılılamaya yeterli taşınmaz malı varsa davacı teminat gösterme zorunluluğundan muaftır.¹⁸ Davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılılamaya yeterli taşınmaz malının bulunması, kanun koyucu tarafından, bir varsayım olarak,¹⁹ bu taşınmaz malla davalının muhtemel yargılama giderlerinin tahsil edilebileceği şeklinde kabul edilmiştir. Oysa bu her zaman böyle olmayabilir.²⁰ Örneğin, davacının, taşınmazı üzerinde bir başka kimse lehine tescil edilen ve rüçhanlı olan bir taşınmaz rehni söz konusu ise bu taşınmazla öncelikle rüçhanlı alacaklı tatmin edilecektir. Bu durumda, davacının yurt içinde bulunan taşınmazı ile davalının muhtemel yargılama giderleri tahsil edilemeyebilir. Bu davalı bakımından bir risk olup, risk öngörülebilir de değildir. Zira taşınmaz rehni sahibi alacak-

¹⁸ Bu hususta bir Yargıtay kararı için bkz. “.. Her ne kadar mahkemece, davacının İrlanda vatandaşı olması nedeniyle Muğla ili, B.. İlçesi, Y.. Mahallesi, K.. Mevkiinde bulunan .. pafta, .. ada, .. sayılı parselde bulunan taşınmazının teminat olarak kabulüne, karar verilmiş ve davacı A.. W.. adına davada davalıdan 177.718,00 TL talep edildiğinden ilgili taşınmazın A.. W..’ın payına bu bedelin %20’si olan 35.543,60 TL bedel ile sınırlı olmak üzere ihtiyatı tedbir konulmuş ise de anılan yasa hükmü gözetildiğinde davacının teminattan muaf olduğu ve bu davanın teminat aranmaksızın görülmesi gerektiği açıktır. Mahkemece, usul ve yasaya aykırı şekilde tedbir kararı verilmesi doğru görülmemiştir. ..” 3. HD, 16.06.2014, 1296/9607 (Lexpera). Yargıtay’ın bu kararı teminat göstermek zorunda olan bir kimsenin Türkiye’de taşınmazı bulunması durumunda bu zorunluluktan muaf olmasını göstermesi itibarıyla kanunun uygulanması açısından bir örnek teşkil etse de, karar bu husus dışında uygulama bakımından pek çok eleştiriye açıktır. Öncelikle ifade etmek gerekir ki, uygulamada teminat denilince akla mahkemelerce dava konusunun değerine göre %15 veya burada olduğu gibi %20 oranında teminat gösterilmesi gereğinin gelmesinin herhangi bir hukukî dayanağı yoktur. Yukarıda da ifade edildiği üzere, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 84 ve devamı maddelerine göre hükümlenacak teminat, davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanabilmesi içindir. Buna göre, mahkemece bu doğrultuda bir değerlendirme yapılmalı; uygulamadaki ezberlerden kanaatimizce kaçınılmalıdır. Ayrıca mahkemece davacının dava açma hakkının kullanımı konusunda keyfi sınırlamalar yapılamayacağı gözden kaçırılmamalıdır. Bunun dışında, teminat gösterme zorunluluğu kapsamındaki bir kimsenin göstereceği teminat, maddî hukuk anlamında teminat teşkil edebilen bir malvarlığı değeri olabilir. Mahkemece taşınmaz üzerine teminat tutarı kadar ihtiyatı tedbir konulması söz konusu olamaz. Esasen böyle bir ihtiyatı tedbir de söz konusu olamaz.

¹⁹ Ayrıca bkz. Turhan, s. 882.

²⁰ Türkmen, s. 72.

lının alacaklı olup olmadığı, alacağının muaccel olup olmadığı, alacağının tutarı ancak davacının dâhil olmadığı icra prosedürü çerçevesinde belirlenebilir hâle gelir. Çünkü bu hususlar ipotek akit tablosunda yer almamaktadır. Doktrinde bu hususta, ilgilinin yurt içinde bulunan taşınmazı üzerinde üçüncü kişilerin öncelik hakkı söz konusu ise ve bu hak sebebiyle taşınmazın paraya çevrildiği ihtimalde öncelikli alacaklılar tatmin edildikten sonra geriye bir şey kalmayacaksa bu hususun teminat gösterilmesinden muafiyet bakımından dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir.²¹ Gerçekten de, böyle bir ihtimalde, sırf davacının yurt içinde taşınmazı var diye teminat gösterme zorunluluğundan muafiyet söz konusu olmamalıdır. Bu durumun aksi, teminat gösterilmesi zorunluluğunun varoluş sebebine aykırı olur.

Kanun koyucunun, davacının yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malı olmasını bir muafiyet olarak düzenlemiş olması, akla ve mantığa uygun gelebilir. Hukukumuzda ve pek çok ülke hukukunda taşınmazların özel bir hukukî rejimi bulunmaktadır. Taşınmaz mülkiyetinin geçişinden, taşınmazların haczedilmesine kadar taşınmazlar diğer mallardan farklı bir rejime tâbi tutulmaktadırlar. Bu, kanaatimizce, taşınmazların diğer mallara göre daha değerli olması ile -veya böyle varsayılması ile- açıklanabilir. Kanun koyucunun muafiyet bakımından taşınmazları diğer mallara nazaran tercih etmesi ayrıca bu malların kural olarak bir sicile kayıtlı olması, yok edilmelerinin çok zor olması yine devirlerinin kural olarak özel bir şekli gerektirmesi ve bunun bürokratik sebepler ile uzun sürmesi ihtimalinin olması ile açıklanabilir. Kanaatimizce her iki olası gerekçe de tam anlamıyla tatmin edici değildir. Zira taşınmaz mülkiyetine dair devir kolayca gerçekleşebilir, taşınmazlara göre diğer bazı taşınır mallar taşınmazlardan daha değerli olabilir. Bu doğrultuda doktrinde *Umar*, taşınmazların sahip olduğu bu itibarın çok büyük parasal değere ulaşan taşınır mallar veya yüklü gelir getiren haczedilebilir haklar bakımından söz konusu olmamasının anlaşılabilir olmadığını ifade etmektedir.²²

Taşınmazın, yurt içinde bir diğer deyişle Türkiye’de bulunan bir taşınmaz olması gerekir. *Alman Hukuku*’nda da, bu muafiyet, davacı-

²¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası, s. 608. Ayrıca bkz. Yılmaz, Şerh, s. 2166.

²² Umar, s. 285.

210 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılama Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması

nın “ülkede” –diğer bir deyişle Almanya’da- yeterli taşınmaza sahip olması hâlinde, davalının, ZPO m. 110/1’de öngörülen korumaya ihtiyacı olmadığı kabul edilmiştir. Bu anlamda, taşınmazın Almanya’da bulunması gerekmektedir. Dolayısıyla Avrupa Birliği Üyesi bir devlet veya Avrupa Ekonomik Alanı Anlaşması’na taraf bir devlette bulunan bir taşınmaz bu kapsamda kabul edilmemiştir.²³ Doktrine göre bunun sebebi, Almanya dışında bulunan taşınmazların tespiti, değerlemesi ve cebrî icra prosedürü kapsamında paraya çevrilmesi de çoğu zaman aşılması imkânsız zorluklara sebebiyet verebilmesidir.²⁴ Mahkeme, davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli bir taşınmazının bulunup bulunmadığını tapu sicilinden sorgu yapılması ve ardından ilgili taşınmazın paraya çevrilmesi suretiyle ele geçecek muhtemel bedelin tespiti hususunda bilirkişi incelemesi yapılması suretiyle bilebilir. Ancak teminat gösterme zorunluluğundan bu kapsamda muaf olduğunu iddia eden davacı da bu hususta iddiada bulunmalıdır. Yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malın bulunduğu dair vakia bakımından ispat yükü, davacının üzerindedir.²⁵

Türk Hukuku bakımından, taşınmaz ifadesi ile kastolunan, Türk Medenî Kanunu’nun 704. maddesi uyarınca, arazi, tapu kütüğünde ayrı sayfaya kaydedilen bağımsız ve sürekli haklar ile kat mülkiyeti kütüğüne kayıtlı bağımsız bölümlerdir. *Alman* Hukuku’nda, bu kapsamda taşınmaz terimi ile arazi mülkiyeti, kat mülkiyeti ve üst hakkı gibi mülkiyet ile eşdeğer haklar ve beklenen aynı hak kastedilmektedir.²⁶

Yeterli taşınmaz ile kastolunan ise taşınmazın, üzerindeki sınırlı aynı hak, kira hakkı gibi tapu siciline şerh edilmekle aynı bir etki kaza-

²³ BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 27; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 24; Kurt Herget, Richard Zöllner (Hrsg.), Zivilprozessordnung ZPO, 35. Auflage, 2024, § 110 Rn. 6; Rainer Hüfstege, Heinz Thomas/ Hans Putzo, ZPO Zivilprozessordnung, 45. Auflage, 2024, ZPO § 110 Rn. 12; Leo Rosenberg/Karl Heinz Schwab/Peter Gottwald, Zivilprozessrecht, 18. Auflage, 2018, §86, Rn. 10.

²⁴ MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 24.

²⁵ Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 9; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 44; Wöstmann, ZPO § 110 Rn. 1 ve 4.

²⁶ Goldbeck, ZPO § 110 Rn. 19; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 25; BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 27; Wöstmann, ZPO § 110 Rn. 4; Bünnigmann, ZPO § 110 Rn. 20; Hüfstege, ZPO § 110 Rn. 12; B. Waruschewski, Hanns Prütting/Markus Gehrlein, Zivilprozessordnung Kommentar, 16. Auflage, ZPO § 110 Rn. 16.

nan mükellefiyet teşkil eden haklar düşüldükten sonra yeterli değerde olması, bir diğer deyişle davalının muhtemel yargılama giderlerini tam olarak karşılamasıdır.²⁷ Bu çerçevede taşınmaza dair yapılacak inceleme tapu sicilinin bir bütün olarak incelenmesini gerektirir.²⁸ Yine, paraya çevirme giderlerinin de bu kapsamda hesaba katılması gerekir.²⁹ Taşınmaz üzerinde haczin söz konusu olduğu ihtimalde bu husus da mahkeme bakımından önem arz edecektir. Zira gerek mükellefiyet teşkil eden hakların varlığı gerek paraya çevirme giderleri gerekse haczin varlığı, davalının muhtemel yargılama giderleri bakımından teminat teşkil edecek taşınmazın paraya çevirme bedelinden kalan muhtemel tutarı etkilemektedir. Bu doğrultuda, davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanıp karşılanmayacağı mahkemece muafiyet hususunda öncelikle göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu değerlendirmenin mahkemece nasıl yapılacağı hususunda bir kural söz konusu değildir. Belirtmek gerekir ki, burada mahkemece yapılabilecek değerlendirme kapsamlı bir değerlendirme olamaz. Zira örneğin, taşınmaz üzerindeki mükellefiyet teşkil eden hakların kıymete etkisi bir bilirkişi incelemesini zorunlu kılmakta, bu da ciddi bir sürenin bu hususta harcanmasını gerektirmektedir. Bu çerçevede, kanaatimizce, mahkeme, teminat gösterme zorunluluğunun amacını gözeterek ve hak arama özgürlüğünü önceleyerek, usûl ekonomisi ile hak güvenliği arasındaki dengeyi koruyacak şekilde, keyfiliği önleyici içtihatlarla ortaya konabilecek objektif kriterlere göre ancak değerlendirme ve takdir yetkisi ile bu kuralın tatbikini sağlamalıdır. Bir diğer deyişle bu hususta mahkeme, sınırları çokça daraltılmamış bir takdir yetkisine sahip olmalıdır. Örneğin, davalının muhtemel yargılama giderlerinin yüksekliğine göre bu husustaki takdir yetkisi daha dar kullanılmalı, giderlerin çok yüksek olduğu durumlarda taşınmazın kıymetine dair bilirkişi incelemesi dahi yapılmalıdır.

İfade etmek gerekir ki, mahkemece yapılan bu değerlendirme, teminat gösterme zorunluluğundan muafiyete dairdir. Bu çerçevede

²⁷ Yılmaz, Şerh, s. 2166; Goldbeck, ZPO § 110 Rn. 19; Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 6; BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 27; Waruschewski, ZPO § 110 Rn. 16; Türkmen, s. 72-73.

²⁸ 15. HD, 22.05.2014, 5575/3480 (karararama.yargitay.gov.tr).

²⁹ MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 27.

212 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılamaya Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağıın Bulunması

mahkeme tarafından, taşınmazın paraya çevrilip de paraya çevirme bedelinden kalan tutarın dava sonucunda hükmolunacak davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılamaya yetip yetmeyeceği değerlendirilmelidir. Bu değerlendirme neticesinde muafiyet söz konusu olmalı ya da davacının teminat göstermesine karar verilmelidir. Muafiyet kararının, yargılama sonrasındaki icra edilebilirliği garanti etmediği sürece, teminat gösterme zorunluluğunun düzenlenme sebebine hizmet etmeyeceği açıktır. Bu noktada, mahkeme tarafından, titiz bir değerlendirme yapılmalıdır.

Belirtmek gerekir ki, mahkeme, bir sıra cetveli yapar gibi davalının muhtemel yargılama giderlerinin bu taşınmazın tahmini paraya çevirme bedeli ile tatmin edilip edilmediğini de tam anlamıyla ortaya koyamaz. Mahkeme, sadece, teminat gösterme zorunluluğunun istisnasının söz konusu olup olmadığını, davacının bu husustaki beyanına ve taşınmaza dair görünüşteki gerçeğe göre değerlendirebilir. Görünüşteki gerçek, mahkeme tarafından, somut gerçekleği işaret edecek şekilde yakından incelenmelidir. Ancak bu yolla, çatışabilecek haklar bakımından taraflar açısından bir denge yaratılması söz konusu olabilir ve bu yolla silahların eşitliği ilkesi gerçek anlamda hayata geçirilebilir.

Mahkeme tarafından teminat gösterme zorunluluğuna dair bir karar verilmesi, taşınmazın ancak o anki durumuna göre değerlendirme yapılması sonucunda söz konusu olmaktadır. Muafiyete dair tespit yapıldıktan hemen sonra, hatta dava sonucunda hüküm verilmeden hemen önce taşınmaz üzerinde mükellefiyet teşkil eden haklar tesis olunabilir, taşınmaz haczedilebilir. Bu durumda mahkeme tarafından davalıdan teminat göstermesi istenebilirse de, bu tehlike hüküm verdikten bir diğer deyişle mahkeme tarafından teminat gösterilmesine dair karar verilemeyeceği bir aşamadan sonra da söz konusu olabilir. Bu nedenle mahkeme tarafından, değerlendirme, davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılamak amacı doğrultusunda ancak davacının davranışları da dikkate alınarak, titizlikle yapılmalıdır. Bunun dışında, mahkeme tarafından davanın sonucunda verilebilecek muhtemel karara işaret edilmemesi veya taraflarca öyle anlaşılmasının engellenmesi amacıyla yargılamanın ilerleyen aşamaları yerine teminat gösterilmesinin dava şartı olması özelliğine de uygun olarak kural olarak ön inceleme aşamasının tamamlanmasına kadar değerlendirme

yapılmalıdır. Bu kapsamda ifade etmek gerekir ki, mahkeme tarafından muafiyet bakımından bilirkişi incelemesi yapılması durumunda dahi, bu yolla davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanıp karşılanamayacağına dair tespit yapılabilirse de bu tespitten hareketle yargılama giderlerinin karşılanacağı garanti edilemez. Zira mahkeme taşınmazın yeterli bir taşınmaz olduğuna dair tespiti yaptıktan sonra, -teminat gösterme kararı verilmesi durumunda olduğunun aksine- taşınmaz bakımından bir işlem yapamaz. Örneğin, taşınmaz üzerinde bir tasarruf işlemi yapmak hususunda davacının tasarruf yetkisini de kaldıracak şekilde bir ihtiyatî tedbir kararı veremez. Yine mahkeme tarafından taşınmazın haczedilmesinin önlenmesi gibi bir imkân da söz konusu değildir. Mahkeme, davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılayacak ölçüde taşınmaz üzerinde bir hak tesisini de sağlayamaz. Bu çerçevede, kanaatimizce, mahkeme tarafından taşınmazın yeterli bir taşınmaz olduğunun tespitinin ardından hak arama özgürlüğünün de genişletilmesi suretiyle muafiyet kararı verilmeli; ancak davacının teminat teşkil edecek taşınmaza dair davranışları da her zaman mahkeme tarafından titizlikle değerlendirilmeli ve bir tereddüt durumunda, davacının teminat göstermesine karar verilmelidir. Taşınmazın teminat işlevini kaybetmesi, davacının iradesi dışında da gerçekleşebilir. Taşınmaz haczedilebilir, taşınmazın değerini kaybetmesine neden olabilecek doğa olayları söz konusu olabilir. Bu ihtimallerde de mahkeme tarafından davacının teminat göstermesine karar verilmelidir.

Burada ayrıca belirtmek gerekir ki *Alman* Hukuku'nda, Cebrî Açık Artırma ve Cebrî Yönetim Kanunu (Gesetz über die Zwangsversteigerung und die Zwangsverwaltung (ZVG)) m. 20/2 ve BGB m. 1118 ilâ 1123 ile 864 ve 865 kapsamında taşınmaz olarak muamele gören taşınır mallar, teminat göstermekten muafiyet açısından yeterli taşınmaz ifadesinin kapsamında kabul görmemektedir.³⁰

Davacının teminat gösterme zorunluluğu kapsamında olup olmadığı mahkeme tarafından re'sen dikkate alınmaktadır. Çünkü kanun koyucu, teminat gösterilmesi zorunluluğunu, *Alman* ve İsviçre Hukuku'nun aksine davalının bu husustaki talebi ile ilişkilendirmemiştir. Yine hukukumuzda bu bir dava şartı olarak kabul edilmiştir. Davacının yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz

³⁰ MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 25.

214 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılılamaya Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması

malı olup olmadığı da mahkemece re'sen dikkate alınmalıdır. Bir diğer deyişle nasıl ki mahkeme tarafından, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 84. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, Türk vatandaşı olan davacının Türkiye'de mutad meskeni olup olmadığı, davacının daha önceden iflasına karar verilip verilmediği, davacı hakkında konkordato veya uzlaşma suretiyle yeniden yapılandırma işlemlerinin başlatılmış bulunup bulunmadığı, davacı bakımından borç ödemedен aciz belgesinin varlığı gibi sebeplerle, ödeme güçlüğü içinde bulunup bulunmadığı hususunda bir denetim yapılmaktadır; davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malı olup olmadığı hususunda da denetim yapılmalıdır. Denetim sonucunda teminat gösterilmesi zorunluluğundan muafiyet söz konusu değilse teminat gösterilmesine karar verilmelidir. Bu açıdan, gerek teminat gösterilmesinin zorunlu olduğu gerekse bu zorunluluktan muaf olunduğu vakıası bakımından bir ispat faaliyeti yürütülmesi birçok durumda gerekmez. Ancak dava şartları tam olarak var olmadıkça işin esasına girilemeyeceği ve davada hüküm verilemeyeceği için, bu konudaki bir belirsizlikte ispat yükü davacıdadır.³¹ Uygulamada, mahkemelerce, UYAP sistemi üzerinden tapu kaydı sorgulaması yapılması suretiyle davacının istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmazı olup olmadığı kolaylıkla tespit edilmektedir.³²

C. Davacının Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması Hâli

Davacının aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması ile kast olunan davacının alacaklı olması ve bu alacağının da aynı teminatla güvence altına alınmış olmasıdır. Davacının, davalıdan aynı teminatla güvence altına alınmış şekilde alacaklı olması da muafiyete imkân verir. Alacağın, para alacağı olması gerekmez. Aynı bir teminatla güvence altına alınan para alacağı dışındaki alacaklar da bu kapsamda muamele görür. Çünkü davalının muhtemel yargılama giderleri, davacının üçüncü kişilerdeki alacaklarının haczi suretiyle, bir diğer deyişle İcra ve İflâs Kanunu'nun 89. maddesi uyarınca tatmin

³¹ Pekcanitez/Simil, 9.79.

³² Örneğin, bkz. 2. HD, 07.05.2014, 2721/10520 (karararama.yargitay.gov.tr); Konya BAM 7. HD, 12.02.2024, 1765/239; Konya BAM 6. HD, 27.01.2022, 2097/64 (Lexpera).

edilebilir ve borçlunun para alacağı dışındaki alacakları da bu usûle tâbi olabilir. Tekrar belirtmek gerekir ki, teminat gösterilmesi zorunluluğu, davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanması için öngörülmüş olup, davacının para alacağı dışındaki aynı teminatla güvence altına alınmış alacağı da davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanmasına hizmet edebilir.

Aynî teminat olarak, alacağın ipotekle, ipotekli borç senedi ile veya irat senedi ile güvence altına alınması söz konusu olabilir. Yine kanun koyucu bu kapsamda sadece taşınmaz malları teminat olarak öngörmediği için alacağın taşınır mallar ile teminat altına alınmış olması da muafiyet imkânı verir. Örneğin, hayvan rehni söz konusu ise de teminat göstermek zorunda olan davacı teminat göstermekten muaf olur. Ticarî işletme rehni söz konusu ise de aynı sonuç geçerlidir. Ancak belirtmek gerekir ki, taşınır malların teminata konu olduğu durumlarda, teminatın kaybolma veya en azından değerinin azalması hususunun da mahkemece dikkate alınması gerekir. Davacı ile davacının borçlusunun bu hususta hukuka aykırı birtakım ortak davranışlar sergileyebilecekleri de her zaman akılda tutulmalıdır. Bu açıdan öncelikle taşınmaz, ardından sicile kayıtlı taşınır mallar, bu da mümkün değilse sicile kayıtlı olmayan taşınır mallar bu açıdan teminat olarak değerlendirilmelidir. Taşınmazların yurt içinde olması gerekir.

Alman Hukuku'nda, aynî teminatlı alacaklar, borçlunun, taşınmazı üzerinde ipotek, ipotekli borç senedi veya yıllık gelir rehni tesis ettiği alacaklardır.³³ *Alman Hukuku'nda* da Almanya'da bulunan taşınmazlar üzerinde söz konusu hakların tesis edilmesi durumunda teminat gösterilmesinden muafiyetin söz konusu olacağı ifade edilmektedir.³⁴ Baskın görüşe göre, şerh, yeterli değildir.³⁵ Doktrine göre, teminat yoluyla mülkiyetin devri, rehin ve alıcının mülkiyeti saklı tutma koşuluna tabi alacakları da bu kapsamda yeterlidir.³⁶ Yazara göre,

³³ Goldbeck, ZPO § 110 Rn. 19; Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 6; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 26; Wöstmann, ZPO § 110 Rn. 4; Hüßtege, ZPO § 110 Rn. 12; Waruschewski, ZPO § 110 Rn. 16.

³⁴ BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 27.

³⁵ Goldbeck, ZPO § 110 Rn. 19; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 25; Wöstmann, ZPO § 110 Rn. 4; Bünnigmann, ZPO § 110 Rn. 20; Hüßtege, ZPO § 110 Rn. 12; Waruschewski, ZPO § 110 Rn. 16. Aksi yönde bkz. Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 6.

³⁶ Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 6.

216 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılamaya Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması

bu durumda taşınır malların mülkiyeti yeterli olarak kabul edileceğinden, ki bu açıkça amaçlanmamıştır, burada bir editoryal hata olması muhtemeldir.³⁷ Yine doktrine göre, ZPO m. 110/2, b. 3'ün taşınır mallar, haklar ve alacakların aynı teminat olarak yeterli olmadığı şeklinde dar bir şekilde anlaşılması gerekir.³⁸

Kanun koyucu, davacının, yurt içinde istenen teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malı varsa teminat gösterilmesinden muafiyetin söz konusu olduğunu hüküm altına almasına rağmen, davacının aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması hâli bakımından “yeterli” bir alacaktan söz etmemiştir. Ancak yine de eşyanın tabiatı gereği, söz konusu alacağın davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılayabilecek bir alacak olması gerekir.³⁹ Taşınmaz malın söz konusu olduğu durumda yeterli taşınmazdan söz edilirken, alacağın söz konusu olduğu durumda böyle bir vurgunun söz konusu olmamasının bir nedeninin olup olmadığı değerlendirilmelidir: Kanaatimizce muafiyet bakımından önem arz eden, davalının muhtemel yargılama giderlerinin karşılanıp karşılanmadığı olduğu için kanun koyucu bilinçli olarak aynı teminatla güvence altına alınmış bir alacak bakımından yeterli vurgusunu yapmamış olamaz. Esasında yeterli bir taşınmazdan ya da yeterli bir alacaktan hiç söz edilmeyebilirdi. Zira bu durumda dahi davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılayacak ölçüde bir malvarlığı unsurunun söz konusu olduğu ihtimalde muafiyetin olduğu düşünülebilir. Bu çerçevede, kanaatimizce, Hukuk Muhakemeleri Kanununun yasalaştığı dönemde düzenleme birebir ZPO m. 110/2, b. 3'ün Türkçe'ye tercümesi suretiyle hüküm altına alındığı için bu hususta herhangi bir değerlendirme yapılmaksızın düzenleme bu hâliyle kaleme alınmıştır. Ancak kanaatimizce burada bir hatadan veya boşluktan da söz edilemez. Bu kapsamda son olarak, taşınmazlar bakımından düzenlemede yeterli ifadesi kullanılıp da, aynı teminatla teminat altına alınmış alacak bakımından bunun kullanılmamış olması bu konuda bir tereddüt yarattığı için olası bir kanun değişikliğinde “yeterli” ifa-

³⁷ Foerste, Musielak/Voit, ZPO § 110 Rn. 6.

³⁸ BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 27. Benzer yönde bkz. MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 26; Waruschewski, ZPO § 110 Rn. 16.

³⁹ BeckOK-Jaspersen, ZPO § 110 Rn. 27; MK-Schulz, ZPO § 110 Rn. 26; Türkmen, s. 72.

desi aynî teminatla teminat altına alınmış alacak bakımından da kanaatimizce lafzen belirtilmelidir.

İfade etmek gerekir ki, aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağın varlığı durumunda, tıpkı taşınmazlarda olduğu gibi, bu alacak bakımından söz konusu olan mükellefiyet teşkil eden hakların, alacağın paraya çevrilmesinde söz konusu olacak paraya çevirme giderlerinin ve alacağın haczedilmiş olmasının da mahkemece göz önüne alınması gerekir. Zira tek başına alacağın varlığı değil, davalının muhtemel yargılama giderlerini karşılayabilecek bir alacağın varlığı önem arz etmektedir. Davacının yurt içinde bulunan taşınmazı üzerinde üçüncü kişilerin de bir yetki sahibi olduğu hâl bakımından yukarıda ifade edilen hususlar ve mahkeme tarafından bu hususta yapılacak incelemeye dair açıklamalar aynî teminatla güvence altına alınmış alacak bakımından da aynen geçerlidir.

Davacının aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması, mahkeme tarafından re'sen dikkate alınamaz. Bunun davacı tarafından iddia edilmesi gerekir. Zira mahkeme tarafından bu hususta önceden bir denetim yapılması söz konusu değildir. Bir diğer deyişle mahkeme tarafından davacının alacaklı olup olmadığı; alacaklı ise kimden alacaklı olduğu ve alacağın aynî teminatla güvence altına alınıp alınmadığı bilinemez. Mahkeme bu hususta bilgi sahibi olsa dahi, bu konuda re'sen bir değerlendirme yapamaz ve bu alacağa göre mahkeme tarafından bir değerlendirme yapılamaz. Bu ancak davacının beyanı ile bilinebilecek ve yine davacı tarafından bir vakıa olarak ileri sürülebilecek bir husustur. Buna göre, teminat gösterilmesi zorunluluğuna tâbi olan davacı, aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağı bulunduğunu iddia etmeli ve bunu ispat etmelidir. Bu açıdan da ispat yükü davacıdadır.

SONUÇ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 84. maddesinde düzenlenen teminat gösterme yükümlülüğü, davalının yargılama sebebiyle maruz kalabileceği muhtemel gider ve zararların önlenmesi suretiyle usûl ekonomisinin ve adil yargılanma hakkının korunmasına hizmet eden bir kurumdur. Bununla birlikte, anılan yükümlülüğe bazı istisnalar tanınmış olup, bu istisnalar arasında davacının yurt içinde teminatı kar-

şılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması özel bir öneme sahiptir.

Söz konusu düzenleme, kanun koyucunun, belirli bir malvarlığı değerine sahip davacının yargılama giderlerini karşılayabilecek durumda olduğu yönündeki varsayımına dayanmaktadır. Bununla birlikte, taşınmazın niteliği, üzerindeki mükellefiyet teşkil eden haklar, hacizler veya aynî teminatla teminat altına alınmış alacağın gerçek teminat değeri gibi hususlar, bu varsayımın her somut olayda geçerli olmayabileceğini göstermektedir. Yine davacının teminat konusu üzerinde tasarruf imkânı da her zaman mümkündür. Teminat konusu teşkil eden malın yok olması veya teminatı azaltacak şekilde değer kaybetmesi de olasıdır. Bu nedenle, istisnanın uygulanmasında mahkemelerce, davacının davranışları da dikkate alınarak kapsamlı bir değerlendirme yapılması, muafiyetin amacına uygun biçimde kural olarak hak arama özgürlüğünün temel bir hak olması özelliğinden hareketle ancak teminat kurumunun davalıyı koruyucu işlevi de göz ardı edilmeden bir diğer deyişle menfaat dengesini gözeterek karar verilmesi gerekmektedir.

Karşılaştırmalı hukuk incelemesi göstermektedir ki, *Alman* ve *İsviçre* Hukuku'nda teminat gösterme zorunluluğu davalının talebine bağlı tutulmuş, buna karşılık *Türk Hukuku*'nda mahkeme tarafından re'sen dikkate alınacak bir dava şartı olarak düzenlenmiştir. Bu farklılık, *Türk Hukuku*'nda teminat gösterme zorunluluğunun istisnalarının uygulanmasında mahkeme tarafından daha titiz davranılması zorunluluğunu da ortaya koymaktadır. Netice itibariyle davacının yurt içinde teminatı karşılamaya yeterli taşınmaz malının veya aynî teminatla güvence altına alınmış bir alacağının bulunması hâlinde davacının teminat gösterme zorunluluğundan muaf tutulması, hak arama özgürlüğü ile davalının korunması arasında hassas bir denge kurmayı amaçlayan bir istisnadır. Bu dengenin sağlanabilmesi, karşılaştırmalı hukuktan farklı olarak mahkemeye bir görev olarak takdim edilmiştir. Buna göre mahkemelerin söz konusu istisnayı amacına uygun ve somut olayın özelliklerine göre titiz bir biçimde uygulamaları gerekir.

Kaynakça

Kitaplar

- Arslan, Ramazan/Yılmaz, Ejder/Taşpınar Ayvaz Sema/Hanağası Emel, *Medenî Usûl Hukuku*, 10. Baskı, Ankara 2024.
- Atalı, Murat/Ermenek, İbrahim/Erdoğan, Ersin, *Medenî Usûl Hukuku*, 7. Bası, Ankara 2024.
- Budak, Ali Cem/Karaaslan, Varol, *Medenî Usul Hukuku*, 8. Baskı, İstanbul 2024.
- Bünnigmann Kathrin, Anders Monika/Gehle Burkhard (Hrsg.), *Zivilprozessordnung ZPO*, 82. Auflage, 2024.
- Foerste Ulrich, *Zivilprozessordnung*, Musielak Hans-Joachim/Voit Wolfgang (Hrsg.), 22. Auflage, München 2025.
- Goldbeck Nino, Kern Christoph Alexander/Diehm Dirk (Hrsg.), *ZPO Zivilprozessordnung*, 2. Auflage, 2020.
- Herget, Kurt, Zöllner Richard (Hrsg.), *Zivilprozessordnung ZPO*, 35. Auflage, 2024.
- Hüßtege Rainer, Thomas Heinz/Putzo Hans, *ZPO Zivilprozessordnung*, 45. Auflage, 2024.
- Jaspersen Kai, BeckOK ZPO, Vorwerk Volkert/Wolf Christian (Hrsg.), 56. Edition, München 2025.
- Karlı, Abdurrahim, *Medeni Muhakeme Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul 2020.
- Okur, Mustafa, *Adli Teminat*, Ankara 2011.
- Pekcanitez, Hakan/Simil, Cemil, *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, C. 2, 2. Baskı, İstanbul 2025.
- Pekcanitez, Hakan/Atalay, Oğuz/Özekes, Muhammet, *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 12. Bası, İstanbul 2024.
- Rosenberg, Leo/Schwab, Karl Heinz/Gottwald Peter, *Zivilprozessrecht*, 18. Auflage, 2018.
- Schulz Andreas, Rauscher Thomas/Krüger Wolfgang, *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung mit Gerichtsverfassungsgesetz und Nebengesetzen*, *Münchener Kommentar zur ZPO*, Band 1, 7. Auflage 2025.
- Tanrıver, Süha, *Medenî Usûl Hukuku*, Cilt I, 5. Bası, Ankara 2024.
- Umar, Bilge, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi*, 2. Baskı, Ankara 2014.
- Waruschewski, B., Prütting, Hanns/Gehrlein, Markus, *Zivilprozessordnung Kommentar*, 16. Auflage, 2024.
- Wöstmann Heinz, Saenger Ingo (Hrsg.), *Zivilprozessordnung*, 10. Auflage, 2023.
- Yılmaz, Ejder, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu Şerhi (Şerh)*, 2. Cilt, Genişletilmiş 4. Baskı, Ankara 2021.
- Türkmen, Yusuf, *Medeni Yargılama Hukukunda Davada Menfaat*, Ankara 2020.

220 Hukuk Muhakemeleri Kanunu Uyarınca Teminat Gösterilmesine Gerek Olmayan Hâllerden Biri: Davacının, Yurt İçinde İstenen Teminatı Karşılılamaya Yeterli Taşınmaz Malının veya Aynı Teminatla Güvence Altına Alınmış Bir Alacağının Bulunması

Makaleler

Acun-Mekengeç, Merve, “Türk Hukuku’nda Teminat Gösterme Yükümlülüğü”, *MHB*, C. 37, S.2, s. 1-33.

Aslan, Aziz Serkan, “HMK Hükümlerine Göre Teminat Kurumu ve Dava Şartı Niteliği”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 16, Özel Sayı 2014 (Basım Yılı: 2015), Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ’e Armağan, s. 943-974.

Turhan, Turgut, “Davacının veya Davaya Katılanın Teminat Gösterme Yükümü”, Prof. Dr. Osman F. Berki’ye Armağan, 1977, s. 853-905.

Yılmaz, Ejder, “Davada İnanca”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ellinci Yıl Armağanı*, C. I, Ankara 1977, s. 381-410.

Tezler

Kekeç, Safa, HMK Madde 84. Kapsamında Teminat Gösterilecek Haller, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2023.

Kararlar

3. HD, 16.06.2014, 1296/9607 (Lexpera).

15. HD, 22.05.2014, 5575/3480 (karararama.yargitay.gov.tr).

2. HD, 07.05.2014, 2721/10520 (karararama.yargitay.gov.tr).

Konya BAM 7. HD, 12.02.2024, 1765/239 (Lexpera).

Konya BAM 6. HD, 27.01.2022, 2097/64 (Lexpera).